

JEZIKOVNE IZBIRE PRI UPOVEDOVANJU ZAUPNIH VIROV INFORMACIJ: IZ ZGODOVINE V SODOBNOST**

Povzetek. V prispevku obravnavamo novinarsko sklicevanje na neimenovane vire informacij z ustaljenimi jezikovnimi sredstvi, imenovanimi sklicevalni avtomatizmi. Ugotovitve jezikovnostilne analize slovenskega časopisja 19. stoletja dopolnjujemo s podatki o sodobni rabi sklicevalnih avtomatizmov, kakršno so v poglobljenih intervjujih potrdili novinarji sami in kakršno za obdobje 2000–2009 izkazuje časopisni del korpusa Gigafida. Med drugim smo ugotovili, da je več oblik sklica iz zanesljivega vira (smo izvedeli) del slovenskega poročevalstva že vse od njegovih začetkov pred skoraj 150 leti in da sta v zadnjem desetletju veliko rabljena po naših informacijah ter po neuradnih informacijah, preseneča pa tudi zelo pogosta raba sklica govori se.

Ključni pojmi: novinar, avtomatizem, neimenovani vir informacij, poglobljeni intervjuji, korpus, jezikovna stilistika

Uvod

Po teoriji novinarskega diskurza je resničnost oz. objektivizacija upovedenega ena temeljnih zahtev profesionalnega novinarskega dela. Pridobivanje informacij je najpogosteje povezano z dvema situacijama: novinar dejansko prisostvuje dogodku ali je priča stanja in o tem poroča ali pa je nekaj izvedel oz. preveril pri viru. Najvišje zaupanje novinar doseže, če je bil sam pri dogodku ali je s preiskovalnim delom in razumevanjem širšega konteksta seznanjen z dogajanjem (Nylund, 2003: 846, Červ in Kalin Golob 2012). Novinarji pa pogosto poročajo tudi o dogodkih, pri katerih sami niso bili udeleženi, oz. stanjih, za katere sami niso strokovnjaki (prim. Korošec, 1998: 201 in nasl.; Červ in Kalin Golob, 2012). Zaupanje naslovnikov je v teh primerih povezano z njihovo oceno verodostojnosti in kompetentnosti vira, zato se novinarji navadno sklicujejo na uradne vire, ki jih javnost pozna ter ceni kot verodostojne in kompetentne (Laban, 2004: 209). Pri tovrstnem

---

* Dr. Nataša Logar, docentka; dr. Monika Kalin Golob, redna profesorica, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

** Izvirni znanstveni članek.

sklicevanju se odgovornost za resničnost izjave prenese z novinarja na vir, novinar pa je odgovoren za točno in pravilno povzemanje posredovane informacije ter za natančno ločevanje svojega besedila od neavtorskega (Tuchman, 1972: 665–666; Korošec, 1998: 208; Peterson, 2001: 209). Na jezikovni ravni so se razvile posebne strategije, ki te okoliščine upovedujejo. Ena izmed njih so sklicevalni avtomatizmi, to so ustaljena jezikovna sredstva, ki ustrezajo novinarjevi dolžnosti sklicevanja na vir (Korošec, 1998; Kalin Golob, 2003; Logar, 2008; Červ in Kalin Golob, 2012). Novinar je dolžan pridobiti kredibilne vire in zanesljivost informacij nujno preveriti pri več virih. Dolžnost navajanja virov je lahko izjemoma kršena zaradi dolžnosti do spoštovanja zaupnosti vira informacij (Poler, 1997: 123, 165), toda tudi v teh primerih mora novinar informacijo preveriti pri več virih in po možnosti pridobiti takega, ki pristane na identifikacijo (Poler, 1997: 124–130).

Številna literatura proučuje rabo in zlorabe tovrstne prakse v sodobnem novinarstvu, obstajajo tudi interna navodila novinarjem, kako ravnati v takih primerih, le redke pa so raziskave jezikovnih praks tovrstnega izražanja zaupnosti vira informacij (npr. Stenvall, 2008). Glede navodil se slovenski novinarski kodeks sicer v 8. členu vprašanja neimenovanih virov loteva načelno, jezikovno pa ne.¹ Jezikovni razmislek vsebujejo npr. Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija, junij 2000 (poudarili avtorici):

1.3 Preverjanje dejstev

Novinarji in uredniki RTV Slovenija morajo spoštovati temeljno profesionalno pravilo, da je treba vse podatke pred objavo preveriti. Če to ni mogoče, je nujno navesti vir. Ko gre za uredništvu znan in verodostojen vir, ki pa ne želi biti imenovan, **se je mogoče zateči k uporabi besednih zvez: iz zanesljivega vira, naš preverjeni vir, iz dobro obveščenih virov, iz diplomatskih virov, iz virov, ki so blizu ...,** in podobnim. V programih RTV Slovenija **praviloma ne uporabljamo besednih zvez, kot so: govori se, pravijo, da; slišati je, naj bi.**

Navedene rešitve so z vidika stilistike poročevalstva² različno kakovostne in smiselne, zato nas je v raziskavi zanimalo, kako se je v novinarstvu razvijalo upovedovanje sklicevanja na zaupne vire informacij in kakšno je sodobno stanje. Za prvo vprašanje smo ponovno pregledali gradivo in

¹ Kodeks novinarjev Slovenije: "8. Novinar se z virom informacij, ki ga sicer lahko identificira, lahko dogovori za zagotavljanje anonimnosti. Takšen vir lahko uporabi le, če informacij ni mogel pridobiti na drug način, objava pa je v javnem interesu. Novinar je dolžan spoštovati dogovor o anonimnosti vira."

² Poročevalstvo skladno s Korošcem (1976; 1998: 10–12) razumemo kot rezultat dnevne novinarske dejavnosti, ki se uresničuje v poročevalnih (informativnih) in presojevalnih (interpretativnih) novinarskih, tj. poročevalskih besedilih. Prim. Kalin Golob (2003: 40–46).

izsledke jezikovnostilne analize, ki so nastali z iskanjem začetkov novinarskega stila (Kalin Golob, 2003), in sicer od Vodnikovih Lublanskih novic (1797–1800), Bleiweisovih Kmetijskih in rokodelskih novic (1843–1902), Levstikovega Napreja (1863) ter predvsem prvega dnevnika Slovenski narod (1868–1945). Na drugo vprašanje pa smo odgovorili tako, da smo:

- na podlagi zgodovinskih ugotovitev glede ustaljenih avtomatizmov (Kalin Golob, 2003)
- in analize stanja v medijih od konca 60. do konca 90. let 20. stoletja (Korošec, 1998)
- ter intervjujev, opravljenih med novembrom 2014 in aprilom 2015 z 18 slovenskimi novinarji,³

pripravili nabor jezikovnih sredstev, ki so se za sklicevanje na neimenovani vir informacij oblikovala od začetkov slovenskega poročevalskega stila, torej od Slovenskega naroda kot prvega slovenskega dnevnika do sodobnosti. Podatke o rabi sklicevalnih avtomatizmov za prvo desetletje tega stoletja smo nato dopolnili še z analizo časopisnih besedil, vključenih v referenčni korpus slovenskega jezika Gigafida (Logar Berginc in dr., 2012). V članku bodo te tri etape razvoja predstavljene ter komentirane s stališča jezika in stila slovenskega poročevalstva.

Sklicevalnost v novinarskih besedilih

Sklicevanje na vir informacij je v novinarstvu povezano z javno odgovornostjo in potrebo po objektivizaciji sporočenega. Gre za ustaljene besednozvezne ali stavčne vzorce, v katerih nastopajo glagoli rekanja in mišljenja, z njimi poročevalec daje ob poročanju o dogodku ali stanju še podatek o viru, npr. *kot poroča STA, po poročanju tujih virov ...* To situacijo je popisal in analiziral Korošec (1982/83; 1998), zgodovinskorazvojno pa raziskala tudi Kalin Golob (2003).

Pomenska podstava povedi (propozicija) se lahko upoveduje različno glede na predmetno resničnost, objektivnost, kar je povezano s t.i. gotovostno določitvijo povedi (Toporišič, 1982: 271 in nasl.). Tudi novinarstvo kot vrsta javnega sporočanja uporablja sredstva, povezana z gotovostno določitvijo povedi. Stilistika poročevalstva (Korošec, 1982/83; 1998; 2004; Kalin Golob, 2003) jih obravnava kot sklicevalne avtomatizme glede na nezanesljivost, negotovost o ubesedenem dogodku in kot ustaljena jezikovna sredstva, s katerimi poročevalec potrjuje zanesljivost glede izrečenega. V poročevalstvu je izražanje zanesljivosti oz. nezanesljivosti glede ubesedenih prvin stvarnosti povezano z omenjenim posredništvom pri prenosu informacij, v

³ Avtorici se red. prof. dr. Meliti Poler Kovačič in doc. dr. Igorju Vobiču za pripravo ter izvedbo intervjujev najlepše zahvaljujema.

sodobnosti pa se rado uporablja oz. zlorablja kot nadomestilo resnega iskanja informacij oz. zanesljivih podatkov ter maje bistvo, smiselnost in ustaljenost za take situacije posebej izoblikovanih avtomatizmov, med njimi predvsem nepovednika *naj bi + del. -l* (prim. Červ in Kalin Golob, 2012).

Ob razvijanju poročevalske sklicevalnosti, ki gotovostno določa pomenko podstavo povedi tako, da izraža dvom o resničnosti sporočenega, pa lahko opazujemo tudi ubeseditev okoliščine, ko poročevalec noče (ne more) imenovati vira informacije, vendar pa želi ob tem dati informacijo, da je vir kljub temu zanesljiv.⁴

Vse te oblike sklicevanja so se razvile že v 19. stoletju, ko se je sprva s predhodniki novinarskega stila (Vodnikove Lublanske novice, Bleiweisove Kmetijske in rokodelske novice, Levstikov Naprej), predvsem pa s prvimi slovenskim dnevnikom v zadnji četrtini 19. stoletja (Slovenski narod, Slovenec, Edinost) razvijal novinarski, torej poročevalski stil.

Sklicevanje na neimenovani vir informacij v časopisju 19. in 20. stoletja

Kot ugotavlja besedilna in jezikovnostilna analiza zgodovinskega razvoja poročevalskih besedil (Kalin Golob, 2003), so se v sklicevalnih avtomatizmih Slovenskega naroda (SN) pojavili tudi glagoli s splošnimi vršilci dejanja oz. prostim morfemom *se*, zato ker je vir informacije tako potisnjen v ozadje, saj je po mnenju poročevalca nezanesljiv (*trdijo, pišejo, pravijo ..., da; sliši se, čuje se, govori se ..., da*), oz. so se razvila druga sredstva za izražanje nezanesljivosti, negotovosti, neuradnosti glede dogodka ali stanja (npr. v odvisnikih: *če je verjeti listom ..., besedno: menda, bojda, neki, baje* itd.). Po drugi strani pa je vir prav tako potisnjen v ozadje, ostati mora neimenovan, hkrati pa se želi potrditi njegova zanesljivost. Ta se izraža s predložno zvezo *iz/v* + lastnostni pridevnik + samostalnik *vir/krog* že v prvih slovenskih dnevnikih (zgledi tudi v Kalin Golob, 2003):

VIR: Ta novica mi je došla *iz zanesljivega vira* in se dokaže, ako se tirja. (SN 1870, 12. 3., 3); Iz Dunaja je došel *iz dobrega vira* sledeči telegram: ... (SN 1873, 24. 1., 1); *Iz dobrega vira* izvedamo, da se namerava osnovanje "ljudske kuhinje" v Ljubljani. (SN 1876, 6. 12., 3); *Iz zanesljivega vira* smo izvedeli, da ... (SN 1881, 1. 5., 3); *Iz verodostojnega vira* poroča se nam, da ... (SN 1885, 31. 3., 3); Kakor se čuje *iz dobrega vira*, odpotujeta cesar in cesarica dne 10. oktobra zvečer v Italijo. (SN 1889, 8. 10.,

⁴ Kar izraža tako, da poudarja objektivnost povedanega (kar je prav tako značilno tudi za nejavno sporočanje (Toporišič, 1982: 271; gotovostna določitev povedi), v poročevalstvu pa še pomembnejše zaradi novinarjeve javne odgovornosti do verodostojnosti poročanega).

3); Župniški izpit dela bode – kakor se nam poroča *iz dobrega vira* – dne 13. t. m. gosp. Andrej Kalan. (SN 1891, 2. 1., 3); Nasproti poročilom listov čuje se *iz kompetentnega vira*, da je načelnik kabinetne pisarnice prevzel od jednega člana rumunske deputacije izroččen zapečaten zavoj. (SN 1892, 2. 6., 4)

KROG: /.../ V *diplomatičnih krogih* je ta slučaj vzbudil veliko vznemirjenj. (SN 1875, 15. 1., 1); Krepostno zlato rožo namerava sveti Oče bodoče leto podariti cesaričnji vdovi Štefaniji, kakor se poroča *iz poučenih krogov*. (SN 1893, 22. 11., 3)

Zanesljivost je lahko poudarjena bodisi s presežnikom, ali členkom *prav*, ki izraža visoko stopnjo zanesljivosti, ali prislovom *dobro*:

Dr. Toman je, kakor čujemo *iz najzaneslivejšega vira* iz Dunaja, še vedno jako nevarno bolan. (SN 1870, 23. 6., 3); Iz *prav zanesljivega vira* smo izvedeli, da ... (SN 1882, 11. 4., 3); V *dobro podučeni krogih* govore, da se Nemčija ne bode udeležila pariške razstave. (SN 1876, 21. 11., 1);

Tudi pri zagotavljanju zanesljivosti se pojavlja dvojna sklicevalnost, in sicer takrat, kadar poročevalec navaja vir, ki informacijo prav tako navaja po kakem drugem viru, in ob tem daje podatek, da je zanesljiv:

“*Pol. Corr.*” je izvedla *iz dobrega vira*, da je papeževu zdravje vsled vedno večjega ognojevanja prav nevarno. (SN 1877, 30. 11., 1); “*Pester L.*” trdi, da *iz dobrega vira* ve od bosenske meje, da je v Bosni najmanj 60.000 turških upornikov na nogah. (SN 1878, 19. 9., 1); “*Wiener Tagblatt*” izvedel je, kakor trdi, *iz dobrega vira*, da ... (SN 1886, 25. 11., 2); “*Politische Correspondenz*” javlja *iz izvrstnega poljskega vira* ... (SN 1887, 5. 1., 2); “*Tägl. Rundschau*” javlja *iz verodostojnega vira*, da se bo Bismarck o prvi priliki cesarju osebno poklonil ... (SN 1892, 2. 6., 4); *Iz zanesljivega vira* poročajo *Rimski listi*, da ... (SN 1892, 4. 1., 2)

Enako sklicevanje najdemo tudi v nemško pisanem Laibacher Zeitung (LZtg.), ki je deloval kot vzor za slovenska specializirana novinarska jezikovna sredstva:

Ueber den Aufenthalt Gr. Majestät des Kaisers von Rußland in Deutschland wird Folgendes *aus zuverlässiger Quelle* mitgetheilt: ... (LZtg. 1852, 442); *Wie man aus guter Quelle vernimmt*, ... (LZtg. 1855, 10); *Aus verlässlicher Quelle geht* uns die Mittheilung *zu*, daß die Gesandten von Frankreich und England ... (LZtg. 1855, 35); *In diplomatischen Kreisen*

unterhält man sich über eine russische Note, welche ... (LZtg. 1863, 676); *In unterrichteten Kreisen* scheint man an dem Zustandekommen der Konferenz nicht mehr zu zweifeln. (LZtg. 1868, 2226)

Tudi dvojno:

Mittheilungen zufolge, die der "G. C." aus guter Quelle zukommen, wäre die Königin ... (LZtg. 1863, 681); Das Abendblatt der "Prager Zeitung" vernimmt aus guter Quelle, dafs ... (1868, 648)⁵

Ubeseđovanje zanesljivosti vira informacije najdemo že v Bleiweisovih Novicah (KRN) in tudi v Napreju (N):

Za gotovo smo zvedili, da je predvčerajnim od vis. ministerstva iz Dunaja v Ljubljano ukaz prišel /.../ (KRN 1852, 8); Iz Štajerskega *prinese* "Volksbote" tole povestico, od katere pravi, da je *gotova*. (KRN 1852, 100); *Verjeten* dopisnik je 18. dan p. m. iz Carigrada pisal, da ... (KRN 1855, 44); *za gotovo* se pripoveduje, da je car rusovski ... (KRN 1855, 44); *Iz gotovih ust* smo zvedeli, da ... (N 293); "Debatte", *dobro podučeni časnik* Majlathov - trdi, da ... (KRN 1865, 302)

656

Izmed teh je bila najpogostejša ubeseđitev s predložno zvezo *za gotovo*, vendar pa so prvi slovenski dnevniki kasneje avtomatizirali predložno zvezo tipa *iz zanesljivega vira*, drugačne ubeseđitve se pojavljajo le redko:

Iz Zimnive poroča *dobro podučeni dopisnik* v "P. C.": "... " (SN 1878, 2. 1., 1); Listi ti, posebno pa "Politik", *zanesljivo* zatrjujejo, da ... (SN 1882, 18. 1., 2); Tako piše "Deut. Volkblatt", ki je *dobro informiran*. (SN 1898, 1. 3., 2)

V 20. stoletju je v nabor avtomatizmov vključenih še nekaj novih zvez, predvsem s predlogom po: *po zanesljivih informacijah*. Vsi ti avtomatizmi imajo dvojno funkcijo: poudarjajo ne le, da je vir zaupen, a zanesljiv, temveč računajo tudi na ustvarjanje občutka ažurnosti in pomembnosti časopisa, ki pridobiva take (skrite) informacije. Stenvall (2008: 229) govori o "pridihu ekskluzivnosti", ki ga taka raba prinaša v sodobno novinarstvo, kljub temu da navodila (Reuters, Associated Press, kot navaja Stenvall) novinarjem odsvetujejo sklicevanje na neimenovane vire. Zgodovinsko gradivo torej kaže željo po ekskluzivnosti že v 19. stoletju.

⁵ Podobnosti pri izbiri nemških in slovenskih pridevnikov so velike, zato je *gotovo*, da je nemško poročevalstvo vplivalo na izoblikovanje tovrstnih besednih zvez, kar kaže tudi primerjava takratnih avtomatizmov: *aus zuverlässiger Quelle* → *iz zanesljivega vira*, *aus guter Quelle* → *iz dobrega vira*, *in unterrichteten Kreisen* → *v poučenih krogih*, *in diplomatischen Kreisen* → *v diplomatskih krogih*.

Sodobno poročevalstvo in sklicevanje na neimenovani vir informacij

Sodobno stanje jezikovnih strategij slovenskega novinarstva najbolj zaznamujejo spremembe v družbi in medijih, ki so nastale po letu 1991. V konvenciji ustaljene oblike sporočanja so se pod vplivom neznanja, hotelnega odklona od tradicije, anglo-saksonskih novinarskih praks in vstopa tabloidnega novinarstva začele spreminjati, nekatere so izginile, druge spet je tabloidno novinarstvo izkoristilo za prikrivanje pomanjkanja verodostojnih informacij, zato so za kakovostno novinarstvo prej avtomatizirana sredstva postala preveč neverodostojna in so časopisi iskali nove (pogosto tudi neuspešne, nesmiselne) strategije (prim. Červ in Kalin Golob, 2012). Tako se je zgodilo tudi piscem v uvodu navedenih Poklicnih meril (RTV Slovenija, 2000), ki so svojim novinarjem mimogrede "prepovedali" sicer povsem avtomatizirano zvezo *naj bi + del. -l*, ne da bi podrobneje pojasnili, da kot poročevalski avtomatizem za nedokazano kaznivo dejanje najbolje opravlja vlogo nepovednika, ki je v vlogi zagotavljanja pravne norme domneve nedolžnosti. V nadaljnjem delu raziskave nas je zato zanimala raba sklicevalnih avtomatizmov za neimenovane vire, kot jo (a) razumejo in pojasnjujejo novinarji sami (intervjuji) ter (b) kot jo v velikem številu slovenskih tiskanih časopisov dejansko tudi uresničujejo (korpusna analiza).

657

Intervjuji

Da bi ugotovili, kako zaupne vire informacij poimenujejo novinarji sami, smo v skladu z Legard, Keegan in Ward (2003) izvedli⁶ 18 poglobljenih intervjujev z novinarji slovenskih tiskanih medijev (Delo, Dnevnik, Večer, Finance, Mladina), televizijskih programov (TV Slovenija, POP TV) ter novičarskih portalov (Planet Siol.net, MMC RTV Slovenija; 24ur.com, Slovenske novice.si). Intervjuji so bili posneti in transkribirani, v povprečju pa so trajali 70 minut.⁷ Intervjuvanim novinarjem je bilo med drugim, kot že rečeno, zastavljeno vprašanje o načinih poimenovanja virov informacij, ki želijo (ali pa morajo) ostati neimenovani, morebitnih pomenskih in stilnih razlikah med več – kot so jim sami rekli – klišejskimi izrazi ter sploh naklonjenosti do upovedovanj tipa *iz zanesljivih virov smo izvedeli*. Iz odgovorov smo v skladu z McCracknovu (1988) metodo analize intervjujev izluščili več ugotovitev.

⁶ Intervjuje je izvedel doc. dr. Igor Vobič, predstojnik Katedre za novinarstvo Fakultete za družbene vede.

⁷ Transkripti so bili v času recenzentskega postopka v celoti dostopni glavnemu uredniku in urednici tematske številke revije *Teorija in praksa*.

a) Nabor primerov, ki so jih intervjuvanci paberkovalno navajali iz svoje prakse, obsega več kot 30 enot, največ z jedrnim samostalnikom *vir*:

<i>vir</i> ⁸ blizu X	<i>vir, ki ne želi pred kamero</i>
<i>naši viri</i>	<i>vir, ki ne želi biti imenovan</i>
<i>neuradni viri</i>	<i>vir, ki mu zaupamo</i>
<i>uradni viri</i>	<i>vir, ki ga poznamo</i>
<i>zanesljivi viri</i>	<i>iz dobro obveščenih virov</i>
<i>zelo zanesljivi viri</i>	<i>od neimenovanega vira</i>
<i>preverjeni viri</i>	<i>več virov (nam je potrdilo)</i>
<i>neimenovani vir</i>	<i>ime vira je znano v uredništvu</i>
<i>zaupni vir</i>	<i>s pomočjo virov</i>
<i>anonimni vir</i>	

Na drugem mestu po številu različnih ubesedenj so bili avtomatizmi s samostalnikom *informacija*:

<i>po naših informacijah</i>	<i>po zanesljivih informacijah</i>
<i>po neuradnih informacijah</i>	<i>po nepreverjenih informacijah</i>
<i>po naših neuradnih informacijah</i>	

Sledile so še zveze *iz krogov blizu*, *iz /nekih/ krogov*, *dobro obveščeni (vedo povedati)* in *v javnosti se izpostavlja*. Novinarji so potrdili, da so vir informacij tudi *govorice*, in večkrat izpostavili raba glagola *izvedeti* v zvezah, kakršne so npr. *kot smo izvedeli*, *kot smo neuradno izvedeli* ali samo *izvedeli smo*, pa tudi neosebno (trpno) rabo glagolov *slišati je* in *govori se*.

b) V zvezi z *govoricami*, *slišati je* in *govori se* so zaradi nadaljnje korpusne analize zanimiva razmišljanja štirih novinarjev, ki so te zveze omenili sami in se nato do njih še opredelili. Novinarja, ki sta navedla, da uporabljata ta poimenovanja, pišeta za Dnevnik in portal Slovenskih novic, s tem da je bil prvi intervjuvanec izrecen v tem, da med poimenovanji *naš vir*, *zaupni vir*, *neimenovani vir* in *govorice* sam ne vidi nobene pomenske razlike. Dva novinarja (POP TV, Večer) pa sta rabo *govoric*, *govori se*, *sliši se* ipd. zelo jasno zavrnila:

Na primer *govori se* je popolnoma nesmiseln. *Vir blizu*, *preverjeni viri*, *zaupni viri* ali pa *naši viri* so za mene sprejemljivi, logični. /.../ *Naš vir*, *zaupni vir* in *anonimni vir* je ista stvar, ne vem, ali ima različno težo. Če

---

⁸ Možna je tudi edninska oblika (*vir*). V seznamu navajamo tisto, ki je bila (večkrat) omenjena v intervjujih.

kdo reče *govori se*, to pomeni, da to pa sploh ni preverjeno, a ne? Če se samo govori.

Ne, *govori se* ne uporabljam. Ker ne moreš zapisati *govori se*, kajne? Govoric ne moremo objavljati, tako da ta izraz ne spada v ta nabor. Uporabljam *dobro obveščeni viri, iz krogov blizu tega pa tega* in podobno. Tudi *po naših informacijah*. Nikdar pa ne dam *govoric* v besedilo, to pa ne.

c) Intervjuvanci so, kot že rečeno, odgovarjali tudi na vprašanje o morebitnih razlikah med avtomatizmi. Po odzivih sodeč, lahko novinarje pri tej temi razdelimo v dve skupini (ob strani puščamo njihovo mnenje o avtomatizmih, prikazanih v prejšnji točki):

- Več intervjuvancev je povedalo, da v pomenu različnih ustaljenih zvez ne zaznavajo nobene razlike. Med zvezami kot *preverjeni viri, zaupni viri, naši viri* itd. izbirajo povsem naključno in po trenutnem navdihu, le ena novinarka je omenila stilno razliko ("zveza *neuradni vir* je pretrda, premalo elegantna, všeč mi je *po naših informacijah*").
- Drugo skupino tvorijo novinarji, ki pomensko razliko med različnimi avtomatizmi zaznavajo in posledično med njimi izbirajo bolj previdno. Sem sodi intervjuvanka s Financ, ki od ostalih loči zvezo *zanesljiv vir*, ki jo uporablja le takrat, ko se na vir res zanese; novinar s spletnega portala MMC, ki na isti način – torej ko gre za informacije, za katere verjame, da so resnične – uporablja zvezo *naš vir*, in dva novinarja (Dnevnik, TV Slovenija), ki sta nakazala tudi interni dogovor o rabi obravnavanih avtomatizmov. Razmišljala sta tako:

Po naših informacijah pomeni, da smo zelo prepričani v to. Ta sklic pri informacijah, ki jih ni mogoče preveriti, uporabljamo redko, vendarle pa takrat, ko se nam zdi nekaj na podlagi indicev zelo verjetno.

Jaz uporabljam *po naših informacijah* ali *vir, ki ne želi pred kamero*. Naši uredniki se trudijo, da je pri teh formulacijah vsaj neka kontinuiteta. *Po naših informacijah* uporabimo takrat, ko ves dan spremljamo neko dogajanje, ko podatke dobimo s različnih strani, nimamo pa izjave pred kamero. *Neimenovan vir* uporabljamo le v izjemnih okoliščinah (npr. pri pričah v pravosodnih obravnavah).

Poleg omenjenih v to skupino sodijo še štirje intervjuvanci (Mladina, Delo, RTV Slovenija, Finance), ki so še posebej poudarili, da se izogibajo navajanju informacij iz neimenovanih virov in posledično tudi obravnavanim "frazam":

Če mi neimenovani vir pove dejstva, ki se potem izkažejo za resnična, tega vira v besedilu ne navajam.

Če nimaš uradnih podatkov ali potrditev podatkov, ki ti jih da neimenovani vir, je zgodba zelo na trhlih temeljih. Neimenovani vir v zgodbah nastopa kot potrditev tega, do česar si se dokopal tudi sam. Zgodbo moraš odpeljati stran od vira.

Muka mi je vsakič, ko moram sploh omenjati neimenovani vir. /.../ Na vsak način skušam napisati tako, da tega ni notri.

To – *iz krogov blizu vlade* – to so pa fraze. Tem frazam se je treba izogibati. Nikoli ne napišem *iz krogov blizu vlade*. To je preživelo. To je novinarska fraze, fraze pa so tako ali tako slabe. Te klišejske fraze so včasih tudi izgovor: ker je lažje napisati *iz krogov blizu vlade* ali *smo izvedeli*, čeprav to ni res.

Ob koncu analize intervjujev naj še dodamo, da je iz odgovorov opazno, da je novinarjeva osrednja zadrega pri neimenovanih virih drugje, tj. pri odločitvi, ali naj na ta način pridobljene informacije sploh objavi ali ne (prim. Poler Kovačič in Vobič, 2015), medtem ko o načinu ubeseditve razmišljajo veliko manj. Za večino (ne pa sicer za vse) tako velja komentar enega izmed njih: “Med temi besednimi zvezami ni razlik. Izbira je stvar trenutka. Odvisno, v kakšni dnevni formi si za pisat.”

Korpusna analiza

V časopisnem delu korpusa Gigafida smo za opazovanje sodobne rabe avtomatizmov, ki poimenujejo neimenovane vire, izbrali prvo desetletje 20. stoletja, tj. obdobje 2000–2009, ki obsega 60 naslovov različnih nacionalnih, regionalnih ter lokalnih časopisov in prilog (*Delo*, *Dnevnik*, *Večer*, *Demokracija*, *Dobro jutro*, *Finance*, *Ekipa*, *Gorenjski glas*, *Kmečki glas*, *Nedeljski dnevnik*, *Posavski obzornik*, *Logaške novice*, *Delo: Sobotna priloga*, *Ona*, *Vikend magazin* itd.).⁹ Velikost tega dela korpusa presega 500 milijonov besed. Ker je obseg posameznih časopisov v korpusu zelo različen, smo v tistih delih analize, pri katerih so ti obsegi relevantni, vedno upoštevali relativne deleže, tj. število pojavitev glede na obseg vseh besed, kot jih imamo v korpusu za obravnavano obdobje iz te publikacije. Izhodiščni pregled

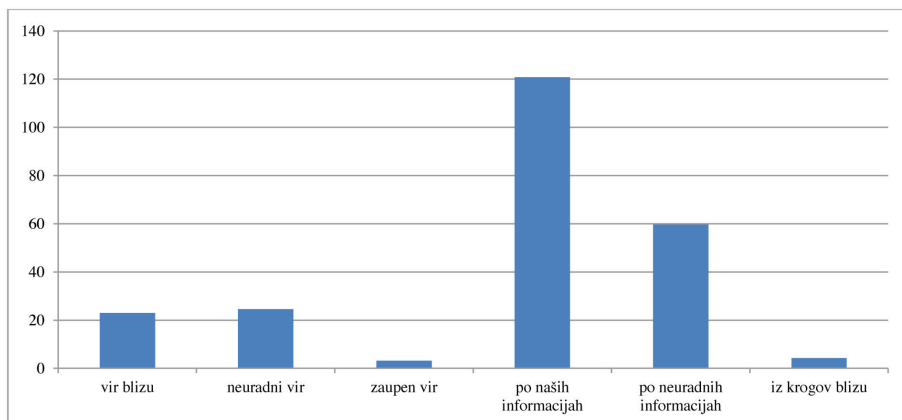
---

⁹ V prejšnjem poglavju smo izhajali tudi iz odgovorov novinarjev, ki delajo v govornih medijih, korpusno analizo pa zaradi pomanjkanja merodajnega govornega vira (korpus GOS, <http://www.korpus-gos.net/>, za tako obravnavo ni dovolj velik) ožimo le na pisno poročevalstvo.

konkordanc v Konkordančniku SSJ (Logar Berginc in dr., 2012: 108–118; Arhar Holdt, Kosem in Logar Berginc, 2012) smo dopolnili še s podatki, ki smo jih iz Gigafide pridobili z aplikacijo Besedne skice.¹⁰

a) Najprej nas je zanimalo, kateri izmed šestih avtomatizmov, ki poimenujejo neimenovani vir in so jih novinarji v intervjujih navedli večkrat (*vir blizu*, *neuradni vir*, *zaupen vir*,¹¹ *po naših informacijah*, *po neuradnih informacijah* in *iz krogov blizu*), je bil v celotnem obdobju 2000–2009 v časopisih rabljen najbolj pogosto (Slika 1).

Slika 1: RABA PRIMEROV AVTOMATIZMOV ZA NEIMENOVANE VIRE V ČASOPISNEM DELU KORPUSA GIGAFIDA V CELOTNEM OBDOBJU 2000–2009 (V ŠTEVILU BESED NA DESET MILIJONOV).

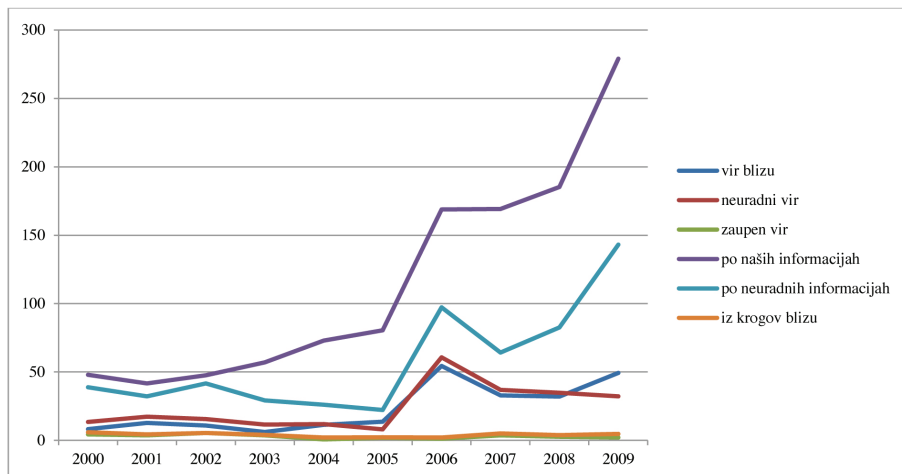
Slika 1 kaže, da so novinarji najraje posegali po zvezi *po naših informacijah*, s polovico nižjim deležem pa ji sledi zveza *po neuradnih informacijah*. Preostali avtomatizmi so v primerjavi s tema dvema redki, še zlasti to velja za *zaupen vir* in *iz krogov blizu*, kar kaže na to, da sta se v tiskanem poročevalstvu že “izrabila”.

V nadaljevanju smo vsakega od izbranih avtomatizmov v časopisnem delu korpusa Gigafida analizirali še glede na njegov porast oz. upad v posameznih letih (Slika 2).

¹⁰ Leksikografska aplikacija Besedne skice, ki deluje prek orodja Sketch Engine (<http://www.sketchengine.co.uk/>; Kilgariff in dr., 2004), na podlagi korpusnih podatkov avtomatsko prikaže enostranski povzete slovnicega in kolokacijskega obnašanja besed.

¹¹ Zveze *vir blizu*, *neuradni vir* in *zaupen vir* smo iskali v vseh sklonih in številih, medtem ko smo naslednje tri zveze iskali samo v navedeni obliki.

Slika 2: RABA PRIMEROV AVTOMATIZMOV ZA NEIMENOVANE VIRE V ČASOPISNEM DELU KORPUSA GIGAFIDA V POSAMEZNIH LETIH OBDOBJA 2000–2009 (V ŠTEVILU BESED NA DESET MILIJONOV).

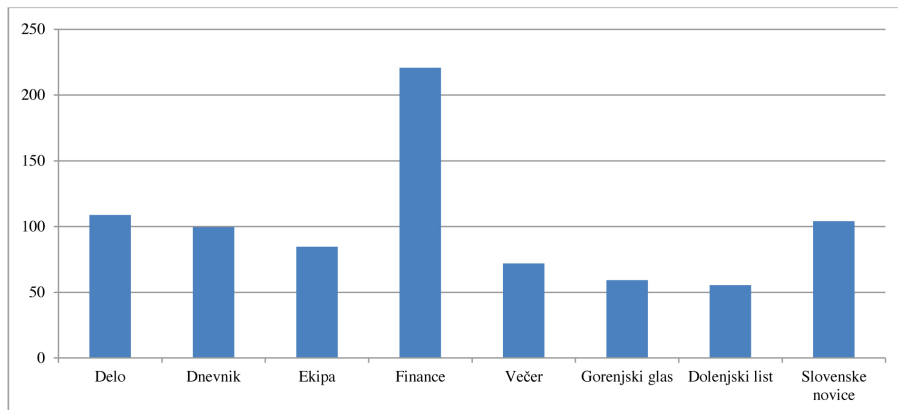

Slika 2 potrjuje zgornji sklep o tem, da avtomatizma *zaupen vir* in *iz krogov blizu* odhajata iz rabe, saj je njun obseg v celotnem desetletju stagniral pri približno petih besedah (*iz krogov blizu*) oz. treh besedah (*zaupen vir*) na deset milijonov besed. Sicer pa je po letu 2005 opazen izrazit porast vseh drugih avtomatizmov, med njimi največji pri najbolj pogosto rabljenem *po naših informacijah*, katerega obseg se je začel večati že z letom 2003. Edini, ki mu v tej težnji približno sledi, je *po neuradnih informacijah*. Oba torej svojo rabo širita “na račun” drugih avtomatizmov in postajata sklicevalni standard.

b) Da bi ugotovili, v katerih časopisih se rabi sklicevalni avtomatizem, ki so se mu nekateri novinarji v intervjujih izrecno odrekli kot neustreznemu, tj. avtomatizem *govori se*, smo v drugem delu analize iz Gigafide pridobili podatke o pojavljanju te zveze v osmih najbolj branih slovenskih dnevnikih. Pri tem smo upoštevali zaporedje *govori + se in se + govori* (Slika 3).¹²

¹² Slovenski besedni red sicer dopušča tudi rabo vmesnih besed, npr. *zadnje čase se veliko govori o ...*, ki pa ni tako pogosta, zato smo se omejili le na neposredno bližino. Tudi primerov, ki ne sodijo sem, npr. *na podeželju se govori jezik kečua ali vrstili so se govori*, nismo izločali, ker bi morali to storiti ročno, je pa pregled konkordanc pokazal, da jih je izredno malo.

Slika 3: RABA AVTOMATIZMA GOVORI SE V IZBRANIH ČASOPISIH V KORPUSA GIGAFIDA V CELOTNEM OBDOBJU 2000–2009 (V ŠTEVILU BESED NA DESET MILIJONOV).

Slika 3 kaže, da so avtomatizem *govori se* najbolj pogosto uporabljali novinarji Financ. Pri drugih časopisih je bil obseg te zveze med 55 in 110 besedami na deset milijonov besed, pri Financah pa kar 220. Slovenske novice kot edini časopis v tem naboru, ki se sam prišteva med tabloidne, je bil po obsegu obravnavanega avtomatizma zelo podoben Delu in Dnevniku. Iz Financ smo izpisali še nekaj primerov:

Veliko *se govori* o vaši zamenjavi. Ste o tem že govorili z Igorjem Bavčarjem?

Po kuloarjih *se govori*, da k delničarskemu sporazumu ni pristopila največja lastnica ljubljanske borze – Probanka.

Bančniki so vse bolj živčni in popuščajo, *se govori*.

Že vse od neuspešne prodaje Telekomu *se govori*, da privatizacije pod to vlado zagotovo ne bo, zdaj pa so to potrdili še na ministrstvu za gospodarstvo.

Neuradno pa *se govori*, da naj bi bili tujci pripravljeni plačati za Iskraemeco precej več kot naši podjetniki.

Podrobneje nas je nato še zanimalo, kakšna so v izbranih časopisih razmerja med upovedovanjem neimenovanih virov informacij *z govori se* na eni strani ter *po naših informacijah* in *po neuradnih informacijah* na drugi strani (Slika 4, Tabela 1).

Slika 4: RABA AVTOMATIZMOV PO NAŠIH INFORMACIJAH, PO NEURADNIH INFORMACIJAH IN GOVORI SE V IZBRANIH ČASOPISIH V KORPUSU GIGAFIDA V CELOTNEM OBDOBJU 2000–2009 (V ŠTEVILU BESED NA DESET MILIJONOV).

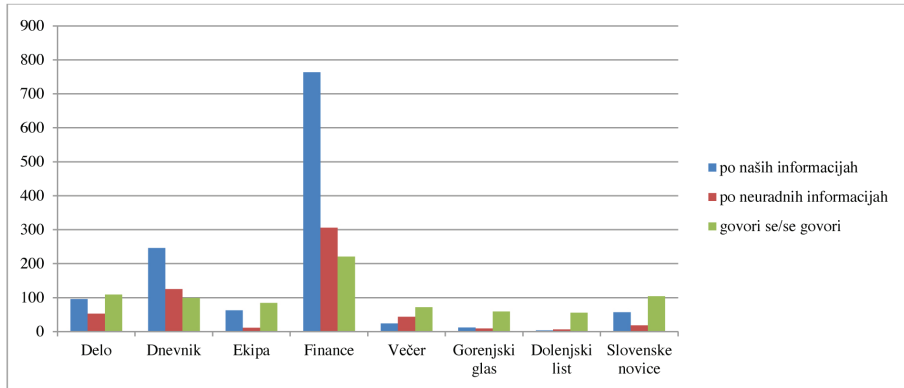

Tabela 1: RABA AVTOMATIZMOV PO NAŠIH INFORMACIJAH, PO NEURADNIH INFORMACIJAH IN GOVORI SE V IZBRANIH ČASOPISIH V KORPUSU GIGAFIDA V CELOTNEM OBDOBJU 2000–2009 (V ŠTEVILU BESED NA DESET MILIJONOV).

	po naših informacijah	po neuradnih informacijah	govori se/se govori
Delo	95,83	52,95	108,76*
Dnevnik	245,99	125,13	99,43
Ekipa	62,46	11,32	84,66
Finance	763,21	305,58	220,78
Večer	24,12	43,89	71,96
Gorenjski glas	12,01	9,15	59,17
Dolenjski list	3,43	6,17	55,5
Slovenske novice	56,89	18,04	104,06

* Krepko je tiskana najvišja številka.

Iz podatkov je razvidno, da so se v Financah vsi trije avtomatizmi že nasploh uporabljali več kot v ostalih časopisih, dalje, da je za dobro četrtno bolj pogosta kot *govori se* v tem časopisu zveza *po neuradnih informacijah* ter da Finance izrazito izstopajo tudi po rabi avtomatizma *po naših informacijah*. V Tabeli 1 je še natančneje številsko razvidno, da so novinarji Dela dokaj enakovredno uporabljali zvezi *po naših informacijah* in *govori se*, v Dnevniku je bila v precejšnji prednosti zveza *po naših informacijah*. Pri Ekipi je na prvem mestu *govori se*, s tem da je bil v tem časopisu dokaj

podoben tudi obseg zveze *po naših informacijah*. V Večeru, Gorenjskem glasu, Dolenjskem listu in Slovenskih novicah je bil na prvem mestu *govori se*, obsegovna razmerja tega avtomatizma do drugih dveh pa so bila tu različna.

Pregled je torej pokazal, da je bil v obdobju 2000–2009 v kar šestih osrednjih slovenskih časopisih (izmed osmih) najpogostejši sklicevalni avtomatizem na neimenovani vir *govori se*. To pomeni, da je šlo za objavljanje informacij iz govoric – govorice pa so pripovedovanja, ki se med ljudmi širijo predvsem ustno, ki so lahko neresnična, nenatančna in zlonamerna, predvsem pa so nepreverjena ter nepotrjena. Govorica je sicer lahko ubesedena tako, da je v istem besedilu tudi zanikana ali dana v komentar sogovorniku (gl. spodnja dva primera), vendarle pa je ključno to, da se je novinar odločil za njeno objavo – in ne izpust.

Govori se celo, da je z BMW že podpisano pismo o nameri. Minister Rop je to sicer zavrnil in dodal, da ni še nič odločenega.

Veliko *se govori* o domnevnem pritisku sedanje vlade na medije. Ali kot državni sekretar v kabinetu predsednika vlade izvajate pritisk na medije? Ali kličete na uredništva in diktirate, kaj morajo objaviti?

665

c) V zadnjem delu analize smo si ogledali še značilno besedilno okolje samostalnikov *vir* in *informacija* ter glagola *izvedeti*, kot ga, kot že rečeno, kaže časopisni del korpusa Gigafida za obdobje 2000–2009.

– *Vir*

Pred *vir* se najbolj značilno razvrščajo štirje pridevniki: *neuradni*, *neimenovani*, *zanesljiv* in *obveščen*, na desni strani pa *viru* kot prilastek sledi predvsem *informacija*. Novinarji se običajno sklicujejo na *trditve* in *navedbe vira*, in to v obliki: *po trditvah več zanesljivih virov*, *po navedbah vojaških virov* ipd. Kot osebek ima *vir* obširen nabor povedkov: *vir trdi*, *navaja*, *namiguje*, *zatrjuje*, *pravi*, *dodaja*, *omenja*, *sporoči*, *poroča*, *zatrjuje*, *opozarja* itd. Predložna rodilniška zveza *iz virov blizu* je predvsem značilna za Finance, Dnevnik in Delo, na desni strani so jo v obravnavanem obdobju največkrat dopolnjevali samostalniki *vlada*, *pivovarna*, *vodstvo* in *ministrstvo* (gl. primere spodaj), izmed povedkov pa jo značilno spremljata *smo izvedeli* ali *je slišati*.

Iz virov blizu vlade je slišati, da se pred ponedeljkovo skupščino pripravljata "desant" na Delo.

Iz virov blizu Pivovarne Laško smo izvedeli, da hitrih sprememb ni pričakovati.

Kot nam je uspelo izvedeti *iz virov blizu vodstva* RTV Slovenija, so vodstvu omenjenega zavoda včeraj revizorji računskega sodišča predstavili ...

Prodajo delnic obeh družb Kadu sta pred kratkim potrdila tudi upravni odbor Soda in ministrstvo za finance, smo izvedeli *iz virov blizu ministrstva* za finance.

- Informacija

Pred *informacijo* se najbolj značilno razvrščajo pridevniki *neuradna, nepreverjena, uradna, zanesljiva* in *zaupna*, kot samostalniki pa že prej omenjeni *vir*. Poročevalsko značilni povedki ob njej so: *informacija pricurlja, curlja, kroži, zaokroži* in *odjekne*, s pogostim prislovnim dopolnilom *v javnosti*. V obliki *po informacijah iz/z* jo značilno dopolnjujejo samostalniki *vir, krog, tabor, kabinet* in *ministrstvo*, s čimer dobimo avtomatizme kot: *po informacijah iz vladnih krogov, po informacijah iz krogov blizu premiera, po informacijah iz slovenskega tabora, po informacijah iz kabineta predsednika vlade* ali *po informacijah s kmetijskega ministrstva*.

- Izvedeti

Glagol *izvedeti* v časopisnih besedilih značilno modificirata prislova *neuradno* in *uradno*, sicer pa ob sebi odpira vezljivostna mesta za kombinacije, ki smo jih nakazali že zgoraj: *izvedeti iz virov blizu* (npr. *vlade*), *iz neuradnih, a zanesljivih virov, iz dobro obveščenih krogov* ipd.

Analiza intervjujev in korpusa je torej pokazala, da obstaja v sodobnem poročevalstvu dokaj ustaljen ter razmeroma širok nabor sklicevalnih avtomatizmov za neimenovani vir s prav tako ustaljenim besedilnim okoljem. Ta nabor večina novinarjev uporablja nereflektirano, le manjšina pa bolj previdno ter v skladu z lastnim razumevanjem pomenskih razlik in/ali v skladu z internimi pravili. Med avtomatizmi je v tiskanem poročevalstvu v obdobju 2000–2009 prevladoval sklic *po naših informacijah*, v polovico manjšem obsegu pa mu je sledil *po neuradnih informacijah*. Avtomatizem, ki mu je lastna zelo nizka (ali celo nikakršna) stopnja preverjenosti informacije, tj. avtomatizem *govori se*, se je v časopisih uporabljal v veliko večjem obsegu, kot bi pričakovali po analizi intervjujev (novinarji ga v glavnem niso omenjali (ali pa vsaj ne priznavali)), predvsem pa glede na to, da gre za besedilno zvrst, katere namen je seznanjanje javnosti z verodostojnimi informacijami in mnenji.

Sklep

Za sklicevanje na neimenovani vir informacij so se v slovenskem poročevalstvu utrdila jezikovna sredstva, katerih konvencijo priznavajo (in se ji vsakič znova pridružujejo) tako tvorci besedil kot naslovniki (Korošec, 1998: 13–16). Že v prvih slovenskih dnevnikih je to vlogo po vzoru nemškega Laibacher Zeitunga in drugih nemških dnevnikov tistega časa prevzela zveza *iz/v* + pridevnik + *vir/krog*, ki se je ohranila vse do danes, v vmesnih desetletjih pa pridobila še nekaj različic in značilno besedilno okolje (*kot smo izvedeli iz zanesljivih virov; iz krogov, ki so blizu vlade, se je izvedelo* ipd.; Logar 2008). Imenovani zvezi so se pridružili še drugi avtomatizmi, v zadnjem desetletju sta to predvsem *po naših informacijah* in *po neuradnih informacijah*. K prvi lahko dodamo, da po pogostosti izstopa prav zaradi potrebe po izražanju ekskluzivnosti (*našega*) vira, torej vira, od katerega *mi* (torej medij) dobivamo kakovostne informacije, zato se lahko strinjamo s Stenvall (2008: 241), da tovrstne strukture vsebujejo vrednotenje, “ki poudarja objavno vrednost – z drugimi besedami, osnovno poročevalsko vrednoto”, čeprav po Korošču (1998) avtomatizmi po stilni vrednosti v poročevalstvu sodijo med nevtralna jezikovna sredstva.

Prikazana analiza sicer ni zajela avtomatizmov v vsem njihovem obsegu, je pa že preiščen izbor vključenih primerov pokazal jasne težnje: v slovenskem poročevalstvu se je po letu 2005 obseg ustaljenih jezikovnih sredstev, ki poimenujejo neimenovani vir informacij, močno povečal. To posredno kaže dvoje: da se zelo verjetno objavlja tudi večji delež vsebin, do katerih novinarji niso prišli s preiskovalnim delom ali jih niso preverili, in/ali da je bodisi do uradnih virov informacij novinarjem težko priti bodisi se je kot vir informacij v medijih poimensko le redkokdo sploh še pripravljen izpostaviti. Presoja, ali tako informacijo objaviti ali ne, je torej postala del novinarskega vsakdana, zelo pogosta raba avtomatizma *govori se* v različnih, ne le tabloidnih časopisih pa kaže, da se tehtnica večkrat nagne v smer objave. Pri tem so jezikovnostilna vprašanja v glavnem obrobna, še več: na podlagi korpusne analize lahko ugotovimo, da je bila v obdobju 2000–2009 v več vplivnih slovenskih tiskanih medijih razlika med (a) avtomatizmi, ki kažejo na zanesljiv, a iz *potrebe* neimenovan vir, ter (b) avtomatizmom *govori se*, ki je vezan na nepreverjene govorice in *ne more* opravljati vloge sklicevanja na neimenovane vire – če gre pri slednjem seveda za primere dopuščenih izjem – zabrisana.

Na podlagi nekaterih odgovorov v intervjujih z novinarji se zdi potrebno še enkrat zavrtniti razumevanje obravnavanih avtomatizmov kot praznih “fraz” in “klišejev”: gre za ustaljene besedne zveze, ki opravljajo pomembno vlogo, oblikovale pa so se zaradi dveh objektivnih stilotvornih dejavnikov: časovne stiske in ponavljajoče se situacije, ki jo morajo novinarji (večkrat)

dnevno upovedovati. Pomenijo torej konvencijo, ki tvorcu prihrani čas, naslovniku pa prenaša informacijo, da je vir zanesljiv, a ga avtorji iz upravičenih razlogov ne smejo ali ne želijo imenovati. – To je, seveda, če pri tem ne gre za zlorabo tega instituta. Če pa zanjo gre – in nekateri novinarji so jo v intervjujih neposredno potrdili – ter posledično razlik med *govori se in iz zanesljivih virov smo izvedeli* ni, potem je nedvomno nastopil čas za (ponovno) sistematizacijo. Ali kot se je izrazila novinarka Dela:

Tu smo vsi krvavi pod kožo. Nihče ne upoveduje konteksta neimenovanega vira v svojih člankih tako, kot bi bilo treba. Enkrat so neimenovani viri *kot smo izvedeli*, enkrat so *po naših informacijah*, enkrat *dobro obveščeni vedo povedati* in še veliko drugih načinov je. To se mi zdi problematično. O tem sem veliko razmišljala. Želim si, da bi imeli neko konvencijo, da bi se razvili standardi.

LITERATURA

- Arhar Holdt, Špela, Iztok Kosem in Nataša Logar Berginc (2012): Izdelava korpusa Gigafida in njegovega spletnega vmesnika. V Tomaž Erjavec in Jerneja Žganec Gros (ur.), Zbornik Osme konference Jezikovne tehnologije, 16–21. Ljubljana: Institut Jožef Stefan.
- Červ, Gaja in Monika Kalin Golob (2012): Sporočajske vloge in raba dvodelnega članka naj bi z deležnikom na -l v sodobnem tiskanem poročevalstvu. Slavištična revija 60 (2): 131–149.
- Kalin Golob, Monika (2003): H koreninam slovenskega poročevalskega stila. Ljubljana: Jutro.
- Kilgarriff, Adam in dr. (2004): The Sketch Engine. Proceedings of the 11th EURALEX International Congress, 105–116. Lorient: Université de Bretagne-Sud.
- Kodeks novinarjev Slovenije (2010). Dostopno preko <http://www.novinar.com>, 26. 5. 2015.
- Korošec, Tomo (1976): Poglavlja iz strukturalne analize slovenskega časopisnega stila. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Korošec, Tomo (1982/83): O poročevalskem stilemu za nedokazano kaznivo dejanje. Jezik in slovstvo 28 (3): 64–70.
- Korošec, Tomo (1998): Stilistika slovenskega poročevalstva. Ljubljana: Kmečki glas.
- Korošec, Tomo (2004): Stilistika poročevalstva – španska vas. V Melita Poler Kovačič in Monika Kalin Golob (ur.), Poti slovenskega novinarstva – danes in jutri: Znanstveni zbornik ob 40. obletnici študija novinarstva na Slovenskem, 17–31. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Laban, Vesna (2004): Razvidnost virov informacije v televizijskih novinarskih besedilih. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Legard, Robin, Jill Keegan in Kit Ward (2003): In-depth Interviews. V Jane Ritchie, Jane J. Lewis (ur.), Qualitative Research Practice: A Guide for Social Research Students and Researchers, 138–170. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.

- Logar Berginc, Nataša in dr. (2012): Korpusi slovenskega jezika Gigafida, KRES, ccGigafida in ccKRES: gradnja, vsebina, uporaba. Ljubljana: Trojina, zavod za uporabno slovenistiko; Fakulteta za družbene vede.
- Logar, Nataša (2008): Poročevalstvo kot del jezika v medijih: kot poročila naša dopisnica, v domovini ni rednega dovoda transijade. V Mateja Pezdirc Bartol (ur.), Slovenski jezik, literatura, kultura in mediji: Zbornik predavanj, 157–163. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
- McCracken, Grant (1988): *The Long Interview*. London: SAGE Publications.
- Nylund, Mats (2003): Quoting in Front-Page journalism: Illustrating, Evaluating and Confirming the News. *Media Culture Society* 25: 844–851.
- Peterson, Mark Allen (2001): Getting to the Story: Unwritable Discourse and Interpretative Practice in American Journalism. *Athropological* 74 (4): 201–211.
- Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija (junij 2000). Dostopno preko <http://www.rtv slo.si/poklicnamerila>, 11. 6. 2015.
- Poler Kovačič, Melita (2005): *Kriza novinarske odgovornosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Poler, Melita (1997): *Novinarska etika*. Ljubljana: Magnolija.
- Stenvall, Maija (2008): Unnamed Sources as Rhetorical Constructs in News Agency Reports. *Journalism Studies* 9 (2): 229–243.
- Toporišič, Jože (1982): *Nova slovenska skladnja*. Maribor: Založba Obzorja.
- Tuchman, Gaye (1972): Objectivity as Strategic Ritual: An Examination of News-men's Notions of Objectivity. V Howard Tumber (ur.), *News: A Reader*, 279–307. Oxford: Oxford University Press.
- Vobič, Igor in Melita Poler Kovačič (2015): Watchdog Journalism and Confidential Sources: a Study of Journalists' Negotiation of Confidentiality with their Sources. *Teorija in Praksa* 52 (4): 591–611.

---

individualni, toda ne tudi institucionalni razmisleki in pomanjkanje izobraževanja na tem področju.

Ključni pojmi: novinarski viri, nadzor, uredniška politika, zaščita komuniciranja, zaščita virov

UDK 070:34(497.4)

Rok ČEFERIN, Melita POLER KOVAČIČ: PROTECTION OF JOURNALISTS' CONFIDENTIAL SOURCES: LEGAL REGULATION AND VIEWS OF SLOVENIAN JOURNALISTS

Teorija in praksa, Ljubljana 2015, Vol. LII, No. 4, pg. 631-650

The main goal of this article is to research how the protection of journalists' confidential sources is defined in the normative documents of the Council of Europe and the European Union, what is the case law of the European Court of Human Rights, and what is the normative regulation of source protection in Slovenia. The authors state that in the European legal arena it is allowed to demand that a journalist reveal a secret source only exceptionally, when there is intense public interest, and they suggest changes in the Slovenian legislation. Analysis of the relevant legal documents and case law is combined with the method of semi-structured interviews with 15 journalists. The interviewees have different views on whether revealing a confidential source is admissible; the prevalent one is that the promise of confidentiality should be respected unless the circumstances are exceptional.

Keywords: confidential news sources, source protection, case law, European Court of Human Rights, mass media law, journalists' views, journalism ethics

UDK 81'38:070.41(497.4)

Monika KALIN GOLOB, Nataša LOGAR: LANGUAGE CHOICES IN NAMING CONFIDENTIAL SOURCES OF INFORMATION: FROM HISTORY TO CONTEMPORANEITY

Teorija in praksa, Ljubljana 2015, Vol. LII, No. 4, pg. 651-669

The article discusses references to confidential sources of information in journalism using already affirmed phrases, so-called automatism. The findings of the analysis of Slovenian 19th century newspapers are supplemented with information on the contemporary use of automatism, as confirmed with in-depth interviews by journalists themselves and shown by

---

analysis of the newspaper part of the Gigafida corpus, a reference corpus of Slovenian (for the period 2000–2009). Among other things, we found that several forms of reference automatism *from a reliable source (we learnt)* have formed part of Slovenian news reporting for almost 150 years and that, in the last decade, two automatisms have mostly been used, i.e. *according to our information* and *according to unofficial information*. Surprisingly, the automatism *rumour has it* is very common as well.

Keywords: journalist, automatism, unnamed source of information, in-depth interviews, corpus, language stylistics

UDK 355.405.1:316.77

Iztok PREZELJ and Anton GRIZOLD: THE RELATIONSHIP BETWEEN THE SECRECY AND TRANSPARENCY OF NATIONAL SECURITY DATA IN A CONTEMPORARY DEMOCRATIC STATE
Teorija in praksa, Ljubljana 2015, Vol. LII, No. 4, pg. 670–686

Contemporary democratic states have to be transparent and open to society, yet their national security systems need to operate based on a certain level of secrecy. The purpose of this text is to analyse the conceptual aspects of the relationship between secrecy and transparency in the field of national security and to study two key cases (WikiLeaks and Snowden) that reflect this relationship well. The paper confirms the argument that the principles of transparency and secrecy are very important in a democratic state, although when there is a need for prioritisation the principle of transparency should prevail.

Keywords: secrecy, national security, secret data, public, transparency, WikiLeaks, Snowden

UDK 355.405.1:355.02(497.4)

Iztok PREZELJ and Milan TARMAN: THE CLASSIFIED INFORMATION PROTECTION SYSTEM IN SLOVENIA FROM THE PERSPECTIVE OF THE DEMOCRATIC PROVISION OF NATIONAL SECURITY
Teorija in praksa, Ljubljana 2015, Vol. LII, No. 4, pg. 687–706

The threat of the illegal disclosure of classified information requires every modern state to create an efficient protection system. Classified information protection demands a comprehensive approach that goes far beyond narrow system thinking. This article defines the concept of a comprehensive